

It has been proved that renovation of professional training content should be based on adoption of the best practices accumulated by different higher education training systems in Ukraine, near and far-abroad countries oriented on integrated global educational system.

Alongside with significant achievements in the development of nautical education in the distinguished time range, attention should be drawn to its stated drawbacks.

Analyzing reportable learning and teaching documentary of Kherson maritime college by lieutenant Schmidt it is possible to make following conclusions: in the process of course schedule planning inadequate attention was paid to structural logic intersubject communications; insufficient attention was paid to the aspects of navigation, management and operation of huge specialized vessels (LASH, container carries, ferries, ro-ro and ro-flo ships); incomplete cooperation was provided between educational institution and Black Sea shipping company; cadets had low skills and abilities of modern methods for safe sea-keeping maintenance and were not experienced in using innovative navigation methods; there was poor base for laboratory and practical works; there were not enough computers (in 1979 – 1980 college had only one electronic computing machine «Promin»).

Key words: nautical education, maritime educational institution, maritime professional training, maritime profession, international conventions.

Подано до редакції 25.10.2017.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, доц. І.Я.Жоровою

УДК 37.018.32

© 2017

Черепаня М.Т.

ЗАКАРПАТСЬКІ ПЕДАГОГИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ ПРО СОЦІАЛЬНУ ОПІКУ ДІТЕЙ

У статті висвітлюються передумови появи закладів соціальної опіки дітей періоду кінця ХІХ – початку ХХ століття в умовах перебування закарпатських земель у складі Австро-Угорщини та Чехословаччини. Акцентується увага на внеску у започаткування спеціальних шкіл для дітей-сиріт, малозабезпечених та дітей з певними відхиленнями в розвитку педагогів, громадських діячів – О. Духновича та А. Волошина. Проаналізовано погляди педагогів щодо особливостей підготовки педагогів до роботи в закладах соціальної опіки дітей.

Ключові слова: О. Духнович, А. Волошин, сирітство, соціальна опіка, соціальне виховання, Закарпаття.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Турбота про дітей, забезпечення їх добробуту, безпеки – одне із найбільш важливих завдань суспільства, яке дбає про своє майбутнє, адже діти – гарант самозбереження нації та її розвитку. Сирітство як соціальне явище існує в будь-якій державі: завжди були, є і будуть діти, які з різних причин залишаються без батьків, а їх розвиток відбувається або в іншій сім'ї, або в спеціально створених для цього установах. Однак, на сьогодні особливо гостро постала проблема соціального сирітства. Оскільки, 98% дітей-сиріт – це соціальні сироти та лише 2% – біологічні. Причини, через які діти залишаються без батьківського піклування та виховання, різні, але наслідок один – дитина позбувається конституційного права на сімейне виховання, тому багато в чому подальша доля дітей-сиріт залежить від ставлення до цієї проблеми як суспільства, так і держави [9].

Розкриваючи історичний аспект сирітства, можна зазначити, що сирітство – це соціальне явище, невід'ємний елемент людської цивілізації. В усі часи війни, епідемії, стихійні лиха й інші причини призводили до загибелі батьків, внаслідок чого діти становилися сиротами. У Біблії та стародавніх літературних джерелах є згадки про відмову батьків від власних дітей, про підкидьків, які виховуються у чужих родинах. Як свідчить історія, в усі часи "сиротою" вважали людину, яка залишилася без піклування, без коштів щодо існування, залежну, безрідну. Сиротами називали й дітей, що залишилися без батьків або були покинуті ними. Сиротами при живих батьках на Русі частіше за все ставали незаконнонароджені (соромні) діти, всиновлення яких власними батьками було заборонено. Наприкінці ХІХ століття до категорії "сиріт", які претендували на державну допомогу, відносили: "круглих сиріт" – дітей, які втратили обох батьків унаслідок їх смерті; дітей сиріх й убогих (інвалідів); позашлюбних дітей, матері яких потребували допомоги у вихованні дитини; тимчасово усіх малюків (законних не старше 10 місяців), матері яких потребували внаслідок хвороби, при відсутності власних коштів, у тимчасовій віддачі дитини; підкидьків, доставлених поліцією.

З точки зору педагогіки, сирітство – це негативне соціальне явище, що характеризує образ життя неповнолітніх дітей, які лишилися піклування батьків. Сирітство буває двох типів: біологічне і соціальне. Біологічні сироти – 1) це діти, які втратили обох батьків; 2) діти, біологічні батьки яких померли (загинули) або у судовому порядку визнані такими, що пропали безвісти. До другого типу – соціальні сироти – належать діти, які є сиротами при живих батьках. У соціально-педагогічних дослідженнях зазначається, що "сирота" – дитина, яка тимчасово чи постійно перебуває поза сімейним оточенням, внаслідок втрати батьків, а також дитина, яка не може з певних причин чи із власних інтересів залишатися у сімейному оточенні, потребує захисту чи допомоги з боку держави.

Проблема сирітства має таку ж давню історію як і саме суспільство. Але, на жаль, необхідно констатувати, що з плінністю часу вона не лише не вирішена, але й поглибилася. На сьогоднішній день сирітство є складним соціальним явищем, дослідженням якого займаються різноманітні науки, адже воно впливає на процеси становлення та розвитку особистості на всіх етапах життєдіяльності. Не дивлячись на давність і широку розповсюдженість, дане явище залишається все ще мало дослідженим, а це у свою чергу впливає на розробку концептуальних підходів та практичне вирішення проблеми сирітства [2].

На сучасному етапі закономірно посилюється інтерес до історії української педагогіки, потрібним і цінним є використання досвіду минулого, зокрема спадщини видатних закарпатських культурно-освітніх діячів, педагогів другої половини XIX – початку XX ст., які в своїх працях порушували питання соціального сирітства, дітей-сиріт та опіки над ними. До плеяди таких національних провідників належали О. Духнович та А. Волошин – відомі педагоги, просвітителі, релігійні, громадські і політичні діячі Закарпатського краю. Висвітлення аспектів їхньої освітньої та громадської діяльності у світлі проблеми соціального виховання, питання опіки над дітьми-сиротами, дають змогу якнайглибше дослідити закономірності становлення та розвитку закладів інтернатного типу в Закарпатті кінця XIX – початку XX століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Аналіз історико-педагогічних досліджень дає підстави стверджувати, що різноманітні аспекти освітніх проблем кінця XIX – початку XX ст. знайшли відображення в працях науковців: Л. Березівської, Л. Вовк, М. Гриценка, Н. Дем'яненко, І. Зайченка, В. Кузя, В. Липинського, О. Сухомлинської, Б. Ступарика, А. Черкашина, М. Ярмаченка та ін.

Вивчення різних аспектів феномену сирітства та причин його виникнення і шляхів подолання було предметом наукових пошуків українських і зарубіжних науковців і практиків, серед яких: Л. Артюшкіна, І. Галатир, О. Дорожкіна, І. Зверева, А. Капська, О. Коваленко, В. Лопатіна, Л. Оліференко, І. Осипова, А. Полянничко, Л. Рощина, Т. Шульга та інші.

Історія розвитку освіти на Закарпатті знайшла відображення в наукових розвідках В. Гомонная, О. Фізеші, І. Гранчака, Д. Данилюка, А. Ігната, Б. Качура, М. Кляп, П. Стрічика, М. Талапканича, В. Химинця, Д. Худанича та ін.

Педагогічною спадщиною О. Духновича цікавилось багато вітчизняних науковців: Ю. Балега, А. Бондар, В. Гомоннай, О. Горячко, Й. Дзендзелівський, А. Машкаринець-Бутко, М. Коваль, О. Мазуркевич, В. Микитась та ін; серед них і зарубіжні вчені: Ю. Бача, П. Бунганич, М. Ричалка, А. Шлепецький, А. Чума та ін.

Науково-педагогічну спадщину Августина Волошина досліджували В. Бірчак Т. Беднаржова, М. Болдижар, М. Вегеш, В. Гомоннай, М. Зимомря, М. Кляп та ін.

Формулювання цілей статті... Мета статті полягає в аналізі педагогічних поглядів та діяльності закарпатських педагогів кінця XIX – початку XX століття – О. Духновича та А. Волошина – щодо соціальної опіки дітей-сиріт.

Виклад основного матеріалу дослідження... Друга половина XIX – початок XX ст. є відносно невеликим проміжком із часу майже тисячолітньої історії перебування закарпатських земель у складі Австро-Угорщини, що стала об'єктом численних досліджень багатьох (як вітчизняних, так і зарубіжних) істориків. 50-ті роки XIX ст. для Австро-Угорщини ознаменовані революційними подіями, які вже хвилею прокотилися західноєвропейськими країнами. Для Угорщини 1848 рік став початком національно-визвольної боротьби, основним завданням якої було відокремлення Угорщини від панівного впливу Габсбурзької монархії в окрему державу, ліквідація економічних основ феодалізму, забезпечення демократизації політичного життя та, найважливіше, забезпечення рівних прав для всіх народностей, які входили до складу Австро-Угорщини. Соціально-економічний розвиток Закарпаття досліджуваного періоду обумовлений переходом на новий тип економічних відносин та створенням буржуазного суспільства, що не могло не позначитися на структурі суспільства, його політичного, культурного та освітнього життя. Суттєвою ознакою соціально-економічного розвитку Закарпаття другої половини XIX – початку XX ст. було те, що значна частина місцевого русинського населення проживала за межею бідності, адже основна частина найприбутковіших підприємств та сільськогосподарських земель знаходилася в руках іноземців. Такий стан справ уплинув на міграційні процеси, зокрема чимала кількість закарпатських робітників та селян відправлялися на заробітки до Угорщини, а згодом і до Австрії, Аргентини, Америки, "на початку XX ст. у Закарпатті нараховувалося щонайменше 140 тис. чоловік, які жили з найму" [7, с.64-65, 67].

У таких непростих для закарпатського краю умовах й обставинах жив і творив О. Духнович, який є одним з перших професійних учених-педагогів в Україні. Його спадщина і сьогодні має значну історико-педагогічну і науково-пізнавальну цінність [8, с.143]. В основі культурно-освітньої діяльності О. Духновича лежало переконання, що в умовах Закарпаття народна освіта і національна культура, організація шкіл – це справа не лише передової інтелігенції, а й в першу чергу – самого народу. Педагог не обмежувався лише словесною пропагандою поширення освіти серед народу, виходячи з реальних економічно-політичних умов Закарпаття, він

організовує серед закарпатської інтелігенції збір коштів на будівництво шкільних будинків, бере безпосередню участь в організації нових шкіл, заохочує на пожертви народній освіті інших представників народу. Великого значення в справі шкільного будівництва О. Духнович надавав організації при кожному селі шкільного фонду, з якого передбачалось забезпечувати обладнання школи, оплату вчителям, забезпечувати дітей незаможних батьків і сиріт необхідним навчальним приладдям. Всі свої особисті заощадження він вніс у справу шкільного будівництва в Закарпатті, і щиро радів, коли бачив як діти читають, пишуть, вчать. Керуючись ідеєю демократизму та гуманізму, О. Духнович прагне, щоб кожний мав однакове право не лише на життя і хліб, але й на освіту. З його ініціативи і за його допомогою були відкриті понад 70 початкових шкіл [1, с.49-50].

Під час проживання у м. Пряшів (Словаччина) О. Духновичем була організована допомога землякам – незаможним студентам, яким давав безоплатні приватні лекції, організував перший фонд, з якого видавалися стипендії дітям бідних батьків, переважно хліборобського походження; в своєму помешканні влаштував безкоштовну їдальню для них. В 1862 році діяч, з метою організації матеріальної допомоги неіснуючим закарпатцям, що бажали здобути освіту, заснував ще одне просвітнє товариство, яке, в цілях конспірації, було названо “Заведение св. Іоана Крестителя”. В своїй “Записці” О. Духнович відзначив, що на “собор Общества” було прийнято рішення відкрити безкоштовну столову (“Питательницю”) для “молодцей руських убогих и прямо учащихся”. Так було засновано при цій спілці інтернат для бідних учнів Пряшівської гімназії.

Діяльність педагога, який працював з дітьми, що потребували соціальної опіки, за О. Духновичем, повинна здійснюватися з урахуванням таких умов:

- соціальне виховання ґрунтується на принципах природовідповідності, гуманізму, народності;
- основними факторами соціалізації особистості є освіта (освіченість розглядається педагогом як умова добробуту і особистого благополуччя) і праця (виховання працелюбства та виховання в праці є запорукою соціальної захищеності вихованців);
- філантропізм і благодійність, моральність і милосердя – такими особистісними якостями, на думку вченого, має володіти педагог, який працює із знедоленими, дітьми-сиротами (саме ці якості чітко проглядаються у структурі особистості О.В.Духновича) [5].

Варто зазначити, що погляди О. Духновича щодо діяльності педагогів з дітьми, які потребували соціального піклування, були актуальними й у роботі закладів інтернатного типу, які організовувалися урядом Австро-Угорщини. Разом з тим, варто відзначити, що на території Закарпаття перший інтернат для глухонімих дітей був відкритий тільки у вересні 1904 р. в м. Ужгород після багаторічної переписки з урядом Австро-Угорщини. У перший навчальний рік до школи-інтернату пішло 13 учнів. Навчання в школі було платним – 405 крон на рік і доступним лише для заможних родин. Проте, навчалися і діти бідняків на повному утриманні міського бюджету. Кадри для школи присилалися із Будапешту. Починаючи з 1905 року, щороку школа набирала в середньому по 10 дітей. І вже в 1909-1910 рр. функціонувало 5 класів з 50 учнями. На той час було обладнано спальні приміщення для вихователів, учнівські класи та кабінети для малювання [4].

Улітку 1914 року спалахнула Перша світова війна, що призвело до погіршення становища народу, адже вже в перші дні війни економіка краю занепадала, епідемії охопили Закарпаття, доросле чоловіче населення краю було мобілізоване. Після завершення війни сучасні території Закарпаття були включені, за умовами Сен-Жерменського мирного договору 1919 р., до складу Чехословаччини. Геополітичні зміни, вкрай важка соціально-економічна ситуація краю, а також численні людські жертви у Першій світовій війні призвели до появи великої кількості дітей-сиріт. Виникла необхідність у створенні освітніх закладів для малозабезпечених та дітей-сиріт.

У складі Чехословаччини Закарпаття мало сприятливіші, ніж у рамках Австро-Угорщини, умови для розвитку економіки, культури, освіти. Уже впродовж кінця 1919-початку 1920 років нові чехословацькі власті спільно з адміністрацією Підкарпатської Русі в багатьох селах відновлювали роботу шкіл [3, с.57]. Під тиском демократичної громадськості уряд Чехословаччини все частіше займався освітніми проблемами Підкарпатської Русі: будував шкільні приміщення, виділяв кошти для шкільної справи, все краще дбав про підготовку кадрів для початкових та середніх навчальних закладів. У будівництві шкіл та їх обладнанні активну участь брала і громадськість краю, зокрема передгірських і низинних сіл. Унаслідок цього впродовж 20-30-х років неперервно зростала мережа народних, середніх та спеціальних навчальних закладів [8, с.42].

Щодо спеціальних шкіл, які забезпечували соціальну опіку дітей, то перший керівник шкільного реферату в м. Ужгород Йозеф Пешина визначає:

- школи (класи) допоміжні;
- школа для глухонімих;
- школа для сліпих;
- школа для калік.

У його праці “Шкільництво Підкарпатської Русі” (1933 р.) знаходимо такі дані: “До перевороту був на території нинішньої Підкарпатської Русі лише державний заклад для глухонімих в Ужгороді і приватний виправний заклад у Севлюші. Після перевороту були перейняті державний заклад для глухонімих в Ужгороді і

виправний у Севлюші, з останнього створили державний заклад для дітей з відхиленнями. Була відкрита нова школа для сліпих при державному чехословацькому будинку в Мукачеві й заклад для дітей з відхиленнями Земельної опіки про молодь у Мукачеві. Згідно закону про допоміжні школи (класи) від 27 червня 1929 року, номер 86/36. з і р., були відкриті допоміжні класи в Севлюші, Чинадієві, Сваляві, Ужгороді з підкарпаторуською навчальною мовою і в Чинадієві – з чехословацькою. У грудні 1932 року в Ужгороді був відкритий Дівочий виховний заклад для морально відсталих дівчат, залишених окружній турботі про молодь, який має наразі 10 вихованок. Його спеціалізація буде розширена на всю Підкарпатську Русь, за потреби навіть на східну Словаччину” [10, с.36].

Як бачимо, значні успіхи шкільництва Закарпаття у міжвоєнний період відбулися на фоні демократичної освітньої політики Чехословацького уряду. Однак велику роль у зростанні мережі шкіл відіграли культурно-освітні діячі та педагоги краю, зокрема А. Волошин. Як депутат парламенту Чехословаччини, голова уряду просвітницьких та учительських громадських організацій він постійно турбувався про відкриття нових шкіл, про забезпечення їх навчальними і методичними посібниками, про направлення на роботу в школи кваліфікованих педагогічних кадрів. Він домагався, щоб школи відкривали, перш за все, у гірських селах, ставив питання про відкриття інтернатів для тих дітей з віддалених районів, які хотіли здобувати освіту в містах. У центрі уваги А. Волошина було не тільки кількісне зростання шкіл, але й якісні зміни в шкільній системі, вдосконалення змісту освіти [3, с.64-65]. Свої освітні ідеї А. Волошин підтверджував практичними справами. З його ініціативи відкривались школи, хати-читальні, клуби, дитячі будинки, а в м. Ужгороді на власні кошти він разом з професором теології О. Микитою у 1906 р збудував сиротинець на 60 учнів-сиріт Верховини. Пізніше разом із дружиною Іриною в 1933 р. подарував будинок для цього дитячого закладу. Вартість подарунка становила 300 тис. чеських корон. Відтоді установа називалася “Греко-католицький сиротинець “Свята родина”. Для того ж сиротинця А. Волошин купив згодом будинки і в м. Хуст [6, с.237].

Як педагог-гуманіст, прихильник соціального підходу до проблем педагогіки, А. Волошин вивчав соціальні аспекти виховання та навчання – науково-педагогічна праця “О соціальному вихованню” (1924 р.). На думку автора, соціальна педагогіка має подвійний вплив на виховання – теоретичний і практичний. Теоретична її сторона розробляє нові концепції виховання і навчання, з урахуванням тієї категорії дітей, яких потрібно було навчати (стан здоров’я, вікові особливості, місце проживання). Практично соціальна педагогіка наповнила виховання соціальним змістом, вимагаючи під держави відповідних законів, які б забезпечили отримання освіти та захистили всі соціальні верстви молоді.

Варто зазначити, що соціальне виховання як особлива практично-зорієнтована діяльність і як наукова категорія знайшла свій початок в українській педагогічній теорії та практиці саме в кінці XIX – на початку XX століття.

Висновки А. Волошина, викладені в праці “О соціальному вихованню”, мають не лише наукове, але і практичне значення для розвитку української національної школи сьогодні. Зокрема, його ідеї щодо: необхідності існування та функціонування різних типів навчальних закладів соціального спрямування; положення про безкоштовну загальну середню освіту; диференційованого підходу до оплати за навчання в середніх, спеціальних, вищих навчальних закладах у залежності від результатів навчання та соціального статусу студента; необхідність прийняття законодавчих актів про правовий захист дітей, особливо сиріт та напівсиріт [3, с.121-122, 125-126, 133].

Висновки... Отже, історичний період кінця XIX – початку XX ст. на Закарпатті був складним і суперечливим, адже уособлює в собі чималу кількість суспільно-політичних та історичних змін, які впливали на стан освіти та шкільництва краю. На підставі аналізу педагогічних ідей мислителів, освітніх та громадських діячів цього періоду – О. Духновича та його послідовника А. Волошина, можемо стверджувати, що вони зробили вагомий вклад у розвиток педагогічної думки та освіти Закарпаття: будівництво шкіл, як загальних, так і спеціальних; організація дитячих притулків; піклування про належний стан підготовки педагогічних працівників для роботи в закладах соціальної опіки над дітьми тощо.

Використана література:

1. Гомонай В.В. Антологія педагогічної думки Закарпаття (XIX-XX ст.) / В. Гомонай. – Ужгород : Закарпаття, 1992. – 297 с.
2. Кальченко Л.В. Соціальне сирітство як суспільне явище: поняття і причини виникнення / Л.В. Кальченко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2012. – № 19(2). – С. 160-170 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [file:///C:/Users/admin/Downloads/vlup_2012_19\(2\)_22.pdf](file:///C:/Users/admin/Downloads/vlup_2012_19(2)_22.pdf)
3. Кляп М.І. Педагогічна та освітньо-культурна діяльність Августина Волошина в міжвоєнний період (1919 – 1939) / Маріанна Іванівна Кляп. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2001. – 152 с.
4. Машкаринець-Бутко А. Розвиток системи інтернатних виховних закладів на Закарпатті після 1945 року / А. Машкаринець-Бутко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – Ужгород, 2011. – Вип. 20. – С. 82-84. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: file:///C:/Users/admin/Downloads/Nvuuped_2011_20_32.pdf

5. Машкаринець-Бутко А. Соціально-педагогічні аспекти виховання у педагогічній спадщині О.В. Духновича/ А. Машкаринець-Бутко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – Ужгород, 2011. – Вип. 23. – С.90-93 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/admin/Downloads/Nvuuped_2011_23_35.pdf
6. Сухомлинська О.В Українська педагогіка в персоналіях: Кн. 2: Навч. посібник/ За ред. О.В. Сухомлинської. – К. : Либідь, 2005. – 552 с.
7. Фізеші О.Й. Початкова школа на Закарпатті (друга половина XIX - початок XXI ст.) : монографія / О.Й.Фізеші. – Ужгород : МДУ, 2015. – 528 с.
8. Химинець В.В., Стрічик П.П., Качур Б.М., Талапканич М.І. Освіта Закарпаття: Монографія / В.В. Химинець, П.П. Стрічик, Б.М. Качур, М.І. Талапканич. – Ужгород : Карпати; Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2009. – 464 с.
9. Чернета С.Ю. Соціальне сирітство як соціально-правова проблема / Чернета С.Ю. // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. Педагогічні науки. – Чернігів, 2012. – Вип. 96. – С. 245-247 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/4343/1/social%20orphan.pdf>
10. Pešina J. Školství na Podkarpatské Rusi v přítomnosti. – Praha: Statní nakladatelstvo v Praze, 1933. – 51 str.

Черепаня М.Т.

ЗАКАРПАТСЬКІ ПЕДАГОГИ КОНЦА ХІХ – НАЧАЛА ХХ ВЕКА О СОЦІАЛЬНОЇ ОПЕКИ ДІТЕЙ

В статті освещуються причини виникнення учрежденної соціальної опіки дітей періода кінця ХІХ – початку ХХ століття в умовах перебування закарпатських земель в складі Австро-Угорщини та Чехословаччини. Акцентовується увага на вкладі в утворенні спеціальних шкіл для дітей-сиріт, малозабезпечених та дітей з певними відхиленнями в розвитку педагогів, громадських діячів – А. Духновича та А. Волошина. Проаналізовані погляди педагогів стосовно особливостей підготовки педагогів до роботи в установах соціальної опіки дітей.

Ключевые слова: А. Духнович, А. Волошин, сирітство, соціальна опіка, соціальне виховання, Закарпаття.

М.Т.Черепаня

THE LATE NINETEENTH AND EARLY TWENTIETH CENTURY TRANSCARPATHIAN TEACHERS ABOUT THE CHILDREN'S SOCIAL CARE

The orphanhood problem has the same long history as society itself. Today, orphanhood is a complex social phenomenon, which study is engaged in a variety sciences, because it affects at the personality formation and development processes on all life stages.

At the present stage the interest to the Ukrainian pedagogy history is naturally increasing, necessary and value is using the past experience, in particular the legacy of outstanding Transcarpathian cultural and educational figures, teachers the second half of the 19th and early 20th century, which in their works raised social orphanhood issues, orphan children and care over them. O. Dukhnovich and A. Voloshin was belonged to the galaxy of such national leaders as well-known teachers, enlighteners, religious, public and political figures of the Transcarpathian region. Their educational and social activities aspects coverage in the light of the social education problems, the care issue, makes it possible to study the formation and development laws of residential institutions in the Transcarpathia at the end of the 19th and the beginning of the 20th century.

At this period in the Transcarpathia there were special schools that provided social care for children: schools (classes) subsidiary; school for deaf people; school for the blind; school for crippling.

O. Dukhnovich defined the conditions for the teacher to work with children in social care need: social education is based on the principles of natural correspondence, humanism, nationality; the main factors of the person's socialization is education (education is considered a teacher as a condition of well-being and personal well-being) and labor (laboriousness education and upbringing in labor is a guarantee of social pupils security); philanthropy and charity, morality and mercy.

A. Voloshin raised the boarding schools opening issue for those children from remote districts who wanted to get education in the cities. A. Voloshin's attention center was not only the quantitative schools growth, but also qualitative changes in the school system, improving the education content.

Key words: O. Dukhnovich, A. Voloshin, orphanage, social care, social upbringing, Transcarpathia.

Подано до редакції 25.10.2017.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, доц. О.Й.Фізеші